

The article examines approaches to the definition of concept "readiness" and offers the generalized interpretation of this concept in the context of teachers training. It is presented the structure of professional competence of the teacher of Computer Science. Besides, it is offered structure of readiness of the teacher of Computer Science for carrying out monitoring of educational achievements of pupils of profile school.

Key words: *readiness, professional readiness, components of readiness, competence.*

Світайло С.В., старший викладач кафедри хорового диригування
Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук

ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті розглянуто особливості компетентнісного підходу до професійної підготовки фахівців у системі вищої освіти, зокрема мистецько-педагогічної; охарактеризовано особливості фахової компетентності учителя музики, який здобуває диригентсько-хорову підготовку.

Ключові слова: *професійна освіта, фахова компетентність, учитель музики, диригентсько-хорова підготовка.*

Модернізація системи вищої освіти в Україні передбачає теоретичне обґрунтування і практичне впровадження нових технологій професійної підготовки фахівців, здатних не лише застосовувати здобуті знання у професійній діяльності, а й постійно збагачувати, оновлювати їх. Адже інформація, необхідна для повноцінної життєдіяльності сучасної людини не лише зростає за обсягами, але й зазнає якісних змін. Це вимагає від сучасних фахівців здатності самостійно орієнтуватися в інформаційних потоках, критично сприймати інформацію, здійснювати системний відбір.

Тому не втрачає актуальності проблема конкурентоспроможності випускників вищих навчальних закладів, сутності їх професіоналізму як високого рівня володіння професійними обов'язками, ґрунтовної теоретичної підготовки, особистісної зрілості.

Сучасна педагогічна наука критично переосмислює так званий знанневий підхід до підготовки фахівців в системі вищої освіти, надаючи перевагу компетентнісній парадигмі. У цьому переконує активний науковий інтерес до педагогічних умов, освітніх технологій

формування компетентності у процесі здобуття вищої професійної освіти, до умов її самореалізації. Беручи за основу ґрунтовні знання, набуті практичні навички, дослідники вважають показником рівня професійної підготовки фахівця його здатність і готовність відповідно діяти в певних життєвих (виробничих, навчальних, побутових, дозвіллевих) ситуаціях. Дослідники визначають таку комплексну ознаку фахівця, як компетентність.

Актуальність теми зумовлена необхідністю розглянути загальні ознаки компетентнісного підходу до професійної освіти, особливості її застосування в системі педагогічної освіти, уточнити зміст і співвідношення понять професійної і фахової компетентності, конкретизувати сутність і структуру фахової компетентності учителя музики, який здобуває хормейстерську підготовку.

У наукових дослідженнях з проблем професійної підготовки фахівців містяться найрізноманітніші визначення змісту поняття «компетентність». Більшість авторів вважають, що вона спирається на здобуті знання і багато інших чинників. Саме здатність враховувати їх і характеризує фахівця з погляду його компетентності. Тобто компетентність — це не тільки певний обсяг набутих знань і досвіду, але й готовність адекватно застосовувати їх у практичній діяльності [3]. Бути компетентним — значить «...уміти мобілізувати в певній ситуації набуті знання і досвід. Є сенс говорити про компетентність лише тоді, коли вона виявляється у якійсь ситуації; нереалізована компетентність як потенційна, ще не є компетенцією. Крім того, компетентність не можна розглядати ізольовано від конкретних умов її реалізації. У ній органічно пов'язуються, реалізуючись, знання, уміння, способи мислення і поведінки відповідно до практичної ситуації» [6].

Розвиток особистості в системі вищої освіти полягає у формуванні вищих рівнів її компетентності — ініціативності, креативності, здатності моделювати власні дії, оцінювати їх результати і наслідки. Власне на цих складових компетентності як гостро актуальної сьогодні характеристики особи наголошують філософи, педагоги, психологи, соціологи. Потреба компетентнісного підходу набула актуальності внаслідок упровадження в систему професійної освіти принципів Болонського процесу, адже це вимагає однакового розуміння змісту кваліфікацій і ступенів, однакового визначення загальних і спеціальних компетенцій випускників. У зв'язку з цим важливо визначити стан підготовленості випускника вищого навчального закладу в термінах компетентнісного підходу, а також обґрунтувати шляхи формування фахових компетенцій.

Компетентність формується і виявляється за певних ситуацій, специфічних та універсальних за своїм характером, отже, й компетентності розрізняють як ключові і спеціальні. Ключові компетентності свідчать про здатність людини до самооцінювання, критичного мислення, визначення своєї позиції, готовності дотримуватися її. Такими вчені вважають: компетентність у сфері самостійної пізнавальної діяльності (здатність здобувати знання з рівних інформаційних джерел); компетентність у сфері суспільних відносин (здатність виконувати різні ролі відповідно до конкретних ситуацій); компетентність у сфері фахової діяльності (здатність діяти відповідно до її вимог і потреб, відповідно до змісту і рівня фахової підготовки).

Загальними, або універсальними компетентностями вважають ті, які визначають зміст і характер повноцінної життєдіяльності окремої людини і суспільства загалом: володіння професійними знаннями і навичками; здатність адекватно застосовувати їх у практичній діяльності; здатність здобувати нові знання, продовжувати освіту; здатність спілкуватися, працювати в команді, вирішувати конфлікти, бути ініціативним, відповідальним та ін. [5]. Серед багатьох визначень поняття компетентності, серед найрізноманітніших критеріїв диференціації її на численні види (спеціальну, комунікативну, інформаційну, полікультурну, загальнокультурну, інтелектуальну та інші) [3] дослідники окремо виділяють і такий її різновид, як професійна компетентність. Це поняття застосовують, коли йдеться про рівень професійної підготовки фахівця, про його здатність виконувати певні професійні функції. Водночас поняття професійної компетентності містить й інші, не менш важливі характеристики, які суттєво впливають на повноту реалізації набутого професіоналізму у процесі практичної діяльності людини. Зокрема, у структурі професійної компетентності дослідники виділяють такі складові: спеціальну компетентність як здатність до професійної діяльності на високому фаховому рівні, а також як здатність проектувати свій подальший професійний розвиток; соціальну компетентність як здатність до спільної (групової, корпоративної) професійної діяльності, співпраці, як володіння спільними для певного фаху прийомами професійного спілкування, як соціальну відповідальність особи за результати своїх професійних дій; особистісну компетентність як здатність до самовираження та саморозвитку у процесі професійної діяльності; індивідуальну компетентність як здатність до самореалізації та збагачення індивідуальності у сфері фахової творчості, професійного зростання [4].

Отже, компетентнісно спрямована освіта передбачає не тільки забезпечення майбутніх фахівців спеціальними знаннями, але й вироблення у них відповідної системи цінностей, форм поведінки, оригінального вирішення фахових завдань, готовності постійно збагачувати свій досвід, опановувати нові види компетентності для досягнення мети професійної діяльності. Тобто засвоєні особою загальні норми і правила поведінки, мислення суттєво впливають на неї в різних ситуаціях, в тому числі і в умовах фахової діяльності [5]. Значно складніше однозначно визначитися з цією проблемою щодо творчих спеціальностей випускників вищого мистецького навчального закладу, для яких творчий компонент є постійною складовою кожної з фахових компетенцій. Крім усього іншого, він пов'язаний із суб'єктивними характеристиками, з індивідуальними особливостями творчої особистості.

Примітно, що особливості і механізми втілення компетентнісної концепції найбільше привертають увагу дослідників у галузі педагогіки зокрема: формування компетентності майбутніх педагогів (В.М. Веденський), зміст професійної педагогічної діяльності (Л.М. Абдулліна, Е.Ш. Абдюшев, В.А. Антипова, Н.В. Кузьміна, Ю.К. Янковський); формування професійної педагогічної майстерності (М. Асеєв, Н. Дудкіна, Л. Купріянова). Автори по-різному визначають зміст понять «компетенція» та «компетентність».

Потребує уточнення і досить поширене у науковій педагогічній літературі поняття фахової компетентності як конкретної і специфічної за своїми змістом, метою, засобами і прийомами здійснення ознаки. Фахова компетентність майбутнього вчителя музики має свої особливості, зумовлені метою і змістом музично-освітньої діяльності учителя музики в школі. Вона вимагає поєднання музичних та педагогічних аспектів, які забезпечують її результативність. Зважаючи на результати наукових досліджень компетентнісної концепції освіти та особливостей музично-педагогічного процесу у вищій школі, розглядаємо фахову компетентність учителя музики, який здобув хормейстерську підготовку, як інтегративне особистісне утворення, складне, динамічне за своєю структурою, яку можна модифікувати відповідно до змісту і рівня освіти, здатність до музично-освітньої діяльності, до музичного розвитку школярів засобами вокально-хорового співу на основі знань і умінь, досвіду емоційно-ціннісного ставлення до явищ музичного мистецтва, відповідно до певних суспільних вимог та естетичних цінностей.

Специфіка навчального процесу для майбутніх учителів музики, які здобувають хормейстерську підготовку, полягатиме в тому, що засвою-

вані педагогічні знання, уміння, навички вони пов'язуватимуть з матеріалом хорознавчих та хормейстерських дисциплін. І навпаки, весь цикл хормейстерської підготовки майбутнього вчителя музики має бути спрямований і на формування компетенцій вчителя музики.

Стрижнем професійної компетентності учителя музики в загально-освітній школі є його музично-виконавська компетентність. Її специфіка полягає в нероздільності двох складових — педагогічної та музичної. Професійне володіння відповідним музичним інструментом для учителя музики є тією найсуттєвішою фаховою характеристикою, яка вирізняє його серед інших учителів-предметників.

Фахова компетентність учителя музики, який здобув хормейстерську підготовку, охоплює комплекс загальних музично-педагогічних та хорознавчих знань, педагогічних та хормейстерських здатностей, педагогічно-виконавського досвіду як базових компонентів. Йдеться про необхідність системних знань з історії хорової музики (української і світової), з методики естетичного розвитку школярів засобами вокально-хорового співу (зокрема, з дитячим хором) та методики естетичного розвитку дітей, з основ аналізу та інтерпретації хорових творів у процесі їх виконання. Такі знання становлять сутність його хорознавчого тезауруса і є теоретичною основою для формування його фахових компетенцій як майбутнього спеціаліста.

На основі цих знань формуються такі ціннісно-сміслові компетенції, як: здатність виявляти ціннісне ставлення до хорових творів, добирати навчальний репертуар з урахуванням вікових особливостей школярів та рівня їхнього естетичного розвитку, аналізувати конкретний хоровий твір, відповідно виявляти певне емоційне ставлення до нього, інтерпретувати його, здійснювати музично-теоретичний, вокально-хоровий аналіз музичного твору, співвідносити творчі завдання з реальними виконавськими та психологічними можливостями школярів.

Такі знання і навички набудуть широкого застосування і виявлення у практичній діяльності учителя музики, зокрема у його здатностях: діагностувати музичні здібності учнів, співаків хору; коригувати недоліки в музичному розвитку дітей; планувати й організовувати музичні заняття з окремими учнями та з хоровим колективом; розвивати музичні здібності, сприяти творчому розвитку учнів; формувати й розвивати дитячий хоровий колектив; навчати учнів розуміти жанровостильову природу виконуваних хорових творів; аналізувати й інтерпретувати хоровий твір для його виконання з дитячим хоровим колективом; зрештою, визначати мету і завдання навчально-творчої роботи вчителя музики з окремим учнем (співачком хору), групою учнів

(хоровою партією), працювати з навчально-методичною та науковою літературою.

Отже, компетентнісна концепція вищої професійної освіти спрямована на удосконалення підготовки фахівців шляхом формування у них фахової компетентності як складової професіоналізму, яка охоплює особистісні характеристики, теоретичні знання, практичні здатності у сфері професійної діяльності.

ДЖЕРЕЛА

1. Болотова А.К. Психология времени в межличностных отношениях / А.К. Болотова. — М., 1997. — 132 с.
2. Выготский В.О. Педагогическая психология / В.О. Выготский. — М., 1926. — С. 346.
3. Життєва компетентність особистості. — К., 2000. — С. 17.
4. Митина Л.М. Психология развития конкурентоспособной личности / Л.М. Митина. — М., 2002. — 256 с.
5. Тараненко І. Розвиток життєвої компетентності та соціальної інтеграції: досвід європейських країн / І. Тараненко // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство / за ред. І. Єрмакова. — К. : Контекст, 2000.
6. Рыжаков М.В. Ключевые компетенции в стандарте: возможности реализации / М.В. Рыжаков // Стандарты и мониторинг в образовании. — 1999. — № 4. — С. 21.

В статье рассмотрены особенности компетентного подхода к профессиональной подготовке специалистов в системе высшего образования, в частности художественно-педагогического; охарактеризованы особенности профессиональной компетентности учителя музыки, который получает дирижерско-хоровую подготовку.

Ключевые слова: профессиональное образование, профессиональная компетентность, учитель музыки, дирижерско-хоровая подготовка.

It is presented the peculiarities of competence approach to professional training of specialists in the system of higher education, in particular artistic-pedagogical one; described the features of professional competence of music teacher who gets conductor-choral training.

Key words: professional education, professional competence, music teacher, conductor-choral training.